

ምምዕባል ትግርኛ ከም ካልኣይ ቋንቋ

ኣብ ምምዕባልን ምምሃርን ትግርኛ ከም ካልኣይ ቋንቋ (ንደቀይ) ብስሩዕ ካብ ዝሕዞ ተመክሮ ልዕሊ ሾሞንተ ዓመታት ኣሎኒ። ኣብ ኢንተርኔት ካብ ዘሰፍርን ተገዳስነት ንዘርኣዩ ካብ ዘካፍልን ዳርጋ ሓሙሽተ ዓመት ገይረ። ብቐጥታ ኣይኹን ደኣኢምበር፡ ብውልቀሰብ ደረጃ፡ ብ “ትምህርቲ ቋንቋ ኣደ ኣብ ወጻኢ፡ ኣብ ኣብያተ ትምህርቲ ማሕበረ-ሰባት ብኣጋባብ ይወሃብዮ ኣሎ? ሓድገምበስ ሃይለ፡ ማንሃይም።” ዝብል ኣርእስቲ ኣብ መርበብ ኣለናልኪ.ኮም፡

<http://alenalki.com/images/stories/nov2009/Hadgenbes%20Haile%20%20Mannheim.pdf>
ሕዳር 9፡ 2009 ዝነበብኩም ካብ ዝቐረቡ ሕቶታትን ጸገማትን ንገሊኡም፡ ብፍላይ ነቶም ኣብ ዝተወደቡ፡ ክኢላታትን መዋልን ዘለዎ ቦታታት ንዘይርከቡ፡ ፍታሕ ወይ ሓጋዚ ይኸውንዩ ብምባል እዛ ርእይቶ ኣቐርብ።

ኣብዚ ዝነበረሉ ቦታ፡ ዓውደ-ትምህርቲ ሓላፍነት ናይ ሓንቲ ኣውራጃ ኢዩ፡ ኣብ ኩሉ ምዕራባዊ-ዓለም እውን ከምኡ ኮይኑ ኢዩ ዝሰማዓኒ፡ ስለዚ ዝውጠን ስርዓተ-ትምህርቲ ኣሽንኳይዶ ኣህጉራዊ፡ ሃገራዊ ራኢ'ውን የብሉን፡ ዋልኳ ሓደ ካብ'ቲ ሓደ ዘይበልጽ እንተኾነ። እዚ ስልዝኾነ ትግርኛ ንምምሃር፡ ገምጋምን ምቅርራብን ክግበር እንተ ደኣ ኾይኑ ቁልዑ ዝመሃሩሉ ቦታን ከባቢን ኣብ ግምት ምእታው የድሊ። ሓድገምብስ'ውን ኣድላይነቱ ኣተንቢሆ'ዩ። እዛ ጽሕፍቲ ከቐርብ እንክለኹ ካብ ዘለኹዎ ከባብን ውድዓውነትን (ኣልበርታ፡ ካናዳ) እየ ተበጊሰ። ነባቢ፡ ከከም ዝቐመጡ ከባቢን ኩነታትን ከመዓራሪ ይግባእ።

ኣቐዲመ ግን ኣብ ትርጉም ክልተ ቃላት ዘለኒ ስኽፍታ ክገልጽን ብከመይ ይጥቀመለን ከምዘልኹ ክሕብር። እዞን ቃላት፡ ቋንቋ-ኣደን ስደትን ዝብላ እየን። ብስደት ክጀምር።

ስደት፡ መብዛሕትኡ ግዜ ብዓጸባ ካብ ንቡር መነባሮ ቦታ ተመዛቢልካ ኣብ ካልእ ቦታ ምኻድ፡ ምስ ረሃወ (በቲ ኣብ ቦታ-ሰደት ዝተረኸበ ኮነ ኩነታት ቦታ ንቡር መነባብሮ ምስ ተመሓየሽ) ናብ ንቡር ቦታ ምምላስ ዘመልክት፡ ግዝያዊ ኢዩ። ብስደት ጀሚሩ ቀዋሚ ኣይኸውንን ማለተይ ግን ኣይኮነን። እዞም ኣብ 'ስደት' ተወሊዶም ዚዓብዩን ዚመሃሩን፡ ዝዓብዩን ዝተማህሩን ግን ስደተኛ ዘይኮኑስ ዜጋታት እቲ ዝተወልድሉ ሃገር፡ ቀወምቲ እምበር ግዝያዊ ነበርቲ ኣይኮኑን። ክሳብ ብቐጥታ ቃል ዝርከበሉን ካብ'ቲ ቀንዲ ትርጉም ስደት ዝብሎ ንክፍለን፡ ነቶም መበቆሎም ክፈልጡ፡ ምስ መበቆሎም ጽኑዕ ምእትሳር ንክህሉ ዝጽዕሩ፡ ዲያስፖራ ዝብል ቃል እንግሊዝኛ (ወይ ካብ ፍልስጥ ዝፈልፈለ ቃል እንተተማሀዘ) ይሓይሽ እብል። (ሰብኣዊ መሰል ብምግፋፍ ዝኸሰት ምዝንባል - ዑቕባነት ኢዩ።) ኣብ “ወጻኢ” ዝብል ቃል ዘይ መምረጽየይ ከኣ፡ ነቶም ቁልዑ፡ መሰል ትውልዶም ስለዝነፍግን ኣብ ዕለታዊ ናብርኣም ተንጽኦ ከየሕድር ብዝብል ስግኣት'ዩ።

እታ ካልኣይቲ፡ ቋንቋ-ኣደ (ቀዳማይ-ቋንቋ)፡ መጀመርያ እትመልኮ ኣብ ገዛኻን፡ ምስ ስድራቤትካ፡ ከባቢኻን ኣዘውቲርካ እትዛረቦ ቋንቋ እዩ። ኣብ ‘ወጻኢ’ ዝተወልዱን ዚዓብዩን ቁልዑ፡ ቋንቋ-ኣደ ወለዶም ዕለታዊ ቋንቋኦም እንተዘይኮይኑ ካልኣይ-ቋንቋ እምበር ቋንቋ-ኣደ ኣየስምዮን። በዚ ምኽኒያት ኣብ ገዛን ከባቢኦምን ዕለታዊ ትግርኛ

ከም ቀንዲ ዘየዘውትሩ፡ ትግርኛ ዚመሃሩ፡ እቲ ትምህርቲ “ትግርኛ ከም ካልኣይ ቋንቋ” እንተ ተባህለ ይሓይሽ።

ናብ ቀንዲ መንቀሊ ጽሑፊይ ክምለስን ድሕረ-ባይታ ክህብን። ናብቲ ዝቐረብ ጽሑፍ መመላእታን ከይተጠቕሰ ዝሓለፈን ግን ብወገንይ ኣገዳስን ቀንዲ ረጃሒ'ዩ ዝብሎ ግደ ወለዲ ኢዩ። ተራ ወለዲ ኣብ ናብ ቤት/ት ምልክኽ ዝተሓጸረ ኣይኮነን። ወለዲ፡ ኣብ ምዕባይን ምምዕባል ደቆም ማዕረ እቲ ንክምግብዎም፡ ንክልብስዎምን ከጽልልዎምን ዝገብርዎ ጸዕሪ፡ ኣብ ትምህርቶምን ካልእ ንጥፊታቶምን እውን ብዕቲብ ክዋስኡ ይግባእ። ብዘይ ንጡፍ ተሳትፎ ወለዲ ዝኾነ ስራሕ ካብ ዘድምዕ ዘይድምዕ ይብዝሕ። ወጥሪ ናብራ ምዕራባዊ ዓለም ንምምልኡ ዝፈጥሮ ጸገም ይርድኣኒ ኢዩ፡ ከም ኣንጻሊ ግን ኣይወሰድ።

ትዕዛብታትን ሳዕቤን ዘይተወደበ ኣመሃህራ ሓድገምበስ ዝነኣድ ኮይኑ ንምጉላሕ እዘን ዝሰዕባ ክልተ ሕጥብ-ጽሑፋት ክጠቅስ፤

“... ፍትው፡ ኣገባብ ዘይብሉ ኣመሃህራ ቋንቋ ኣደ ከኣ፡ ዓቕምን ዓቕንን መጠንን፡ ዕድመን ዝንብሌን ናይ ቆልዓ ዘይሓለወ፡ ዘየናቓቕሕን ዘይስሓብን፡ ዘየዐግብን ዘየስተናግድን ኣመሃህራ እዩ። ንዓቕምም ሓሊፉ፡ ወይ ድሒሩ፡ ስለ ዝቐርበሎም ዓቢ ሽግር ይፍጠር፡ ንቀጻሊውን ከምኡ ኮይኑ ስለ ዝወሃቦም፡ ተመሃሮ በዚ ዕጉባት ስለ ዘይኮኑ ምስንኻላት ይርኤ።”

“ኣብ ወጻኢ ዝርከብ ቆልዓ፡ እቲ ኣብቲ ዝነብረሉ ሃገር፡ መዓልታዊ ዝመላለሶ ቤት ትምህርቲ፡ ዝቐረበሉ ዓይነት ኣመሃህራ፡ ዘመናውን ብቀሊልን ክርድኦ ብዝክእል፡ ከይተጨነቐ፡ ብዝተፈላፈዩ ሓገዞቲ ትምህርቲ ዝተሰነዩ ኮይኑ ስለ ዝወሃቦ ሽግር ኖብሉን።”

ኣብ እተን ሰለስተ ተጽሚቂን ዝቐረባ ጉድለታት ርእይቶይ ፈይ ከብል፤

“1 ምዱብ ስርዓተ ትምህርቲ ዘይምህላው” - መፍቲሒኡ፡ እቲ ቁልዓ ዚመሃረሉ ስርዓተ-ትምህርቲ፡ ንክፍሊ-ትምህርቱ ምውካስን ምክታልን። ምስቲ ስሩዕ ቤት/ት ዕለታዊ ዝዋሃቦ ተመዓራርዩ ትምህርቲ ትግርኛ ምስ ዝቐርብ፡ ቁልዓ፡ ብቐሊል ክርድኦን ከዛምዶን ስለ ዝክእል ክስሕቦ ይክእል።

“2 ብስርዓተ ትምህርቲ ዝተወሰኑን ዝተመደቡን መጽሓፍቲ ዘይምህላው” - መፍቲሒኡ፡ ብዝተወደበን ብኪላታትን ነቲ ከባቢ ዝምልከት ጽሑፍ ክሳብ ዝርከብ፡ እቲ ቁልዓ ካብ ቤት-ትምህርቱ ሒዝዎ ዝመጽእ ዕለታዊ መምሃሪ ብምትርጓም ምጥቓም። እዚ ክብል እንክልኹ ግን ክእለት ትርጓመ ከምኡን መሳሊጥያ ይሓትት። ተራ ማሕበረ-ኮማትን ውልቀሰባት ክኢላታትን ኣብዚ መዳይ ዕዙዝ ይኸውን።

“3 ቋንቋ ንክምህሩ ብሞያ ዝሰልጠኑ መምህራን ብዘይምህላው” - እዚኣ እታ ዝበርትዐት እያ። መፍትሒኡ፡ ኣብዚ እዋን እዚ፡ ልዕሊ ማሕበረ-ኮም ኮነ ውልቀ-ክኢላ ኮይኖ ትስምዓኒ። ብዙሕ ዝተፈላላዩ ዓይነት ዓቕሚን ብዝሒ ተገልገልቲን ይሓትት።

ኩሎም ኣድለይቲ ዝባሃሉ መሳሊጥያታት ክሳብ ዝማልኡ፡ ንክምዚ ኣነ ዘልኸዎ ከባቢን ኩነታትን ፍታሕ እንተኾነ ብምባልን ካብ ካልእ ከይተጸበኻ ክስራሕ ከምዝክል ንምሕባርን ተመክሮይን ድሕረ ባይትኡን እንሆ። በዚ መዳይ ክተሓባብሩ ንዝደልዩ እውን መርሓባ እብል።

“ትግርኛ ከም ካልአይ ቋንቋ” ንደቀይ ንክምህር፡ አቐዲም ምስ'ቲ ከባቢአም
 ዝመሳሰልን ነቲ ዕለታዊ ኣብ ስሩዕ ቤት/ት ዝቐስምዎ ስርዓተ-ትምህርቲ ተመዓራራዩ
 ስርዓተ-ትምህርቲ ነዲፊ። ነቲ ንድፊ ዝድግ፡ ደረጃኡ ዝሓለወ፡ መምህሪ በብእዋኑ
 ኣዳልዮ ተግባረ። በተወሳኺ፡ አቐዲመ ከምዝጠቐስክዎ፡ “ትግርኛ ኣብ መርበብ” ዝብል
 ኣብ ኢንተርኔት (<http://araya.chorwong.com>) ኣሰፊረ፡ ብሰፊሕ ግን
 ኣይዘርጋሕኩዎን። ዘይ መዘርግሕዮይ ጸዕቂ ስራሕ ከም'ቲ ዝግብኦ ምክትታል
 ከይሰኣነኒ ብምስካፍን ንህርኩታት ተስፋ ከየቐርጽ ብምባል'ዩ።

እዚ ብመባእታዊ ቋንቋ-መርበብ ዝተሰርሐ መርበብ፡ ንክትርእዮ መሳጢ ኣይኮነን።
 ኩሎም ጽሑፋት ብስእሊ ኢዮም ተዓቂቦም። ሓደ-ሓደ መራኽቢታት እውን
 ትዕግስትን ተበላሓትነትን ይሓቱ ኢዮም። ካብ ሰለስተ ዓመታት ዝሳይድ እዋን፡
 ዓይነታዊ ለውጢ ኣይገብርክሉን። ዝኣረምክዎን ብድሕሪኡ ዘማዕብለክዎምን
 መምህሪታት እኳ እንተለዉ፡ ነቲ መርበብ እዋናዊ ኣይገብርክዎን። ኣብኡ ሰፊሮም
 ዘለዉ መምህሪታት እውን ንመርኣዩ ጥራይ ኮይኖም፡ ምስ ድሌት ተጠቀምቲ
 ከህቡትዎን ርእሱ ዝኸኣለ መርበብ ክገብሮን መደብ ኣሎኒ። ክሳብ ሕጂ፡ ሓደ-ደርዘን
 ዝኾኑ ንኣሽቱ-ጽሑፋት (ዳርጋ ኩሎም ዝተተርጎሙ)፡ መዛሙር፡ ጸወታን ሓጸርቲ
 ዛንታትን ብዙሓት ኣብ ሓደ-ገጽ ዝሰፈሩ ብስእሊ ዝተሰንዩ መላመዲታትን ኣሎውኒ።
 ከምኡውን ፍርቂ-ደርዘን ዝኾና ካብተን መዛሙር ብሺድዮ መዝጊቦዩን ኣሎኹ።

ነቲ መርበብ ክድህስስ ንዝፍትን ሰብ፡ ቁሩብ ብዛዕባ እቲ ቀዳማይ-ገጽ መርበብ
 መግለጺ ክህብ። ብወገን ጸጋም ዘለዉ መራኽቢታት፡ ዕላማን እንታይን መዓስን
 ከምዝወሃብ ብዛዕባ ስርዓተ-ትምህርቲ ይዘርዘሩ። እቲ ኣብኡ ሰፊሩ ዘሎ ገደብ-ዕድመ
 ተማሃሮ፡ ግድን ኣይኮነን ብኡ ክካየድ። ከከም ዝተዓሞ በብድረጃ ምስጋም ይከኣል
 ኢዩ። ኣብ ዓመት ኮነ ክልተ ዓመት ገምጋም ዕማም ምክያድ ኣድላዩ ኢዩ። ብወገን
 የማን ዘለዉ መራኽቢታት፡ ዝተፈላልዩ ንምምሃር ዝሕግዙ ንጥፊታት ሓዞም ይርከቡ።
 ፊደላት ግእዝ፡ ያታዊ-አቡጊዳን አቡጊዳ በዘይ ተደገምቲ ፊደላትን፣ መዛሙር፡ እዚአም
 ካብ ብወለዲ እናተኣልዩ ክሳብ ብዘይ ሓገዝ ክስርሑ ዝኸኣሉ ኢዮም። ንኣብነት፡
 እቶም “ፊደል ብዜማ”ን “ንባብ ብዜማ”ን ዝብሉ መራኽብቲ፡ ኣላዩን ተማሃራይን
 እናተቐባብሉ ምስ ዘካይድዎ የድምዕ። እቶም ካልኣት መዛሙር፡ ከመይ ከምዝዘየሙ-
 ናይ'ቲ መቐለም መዝሙር ስም ብእንግሊዝኛ ተዋሂቡ ኣሎ፡ ብዘይካ “ኣቲ ዋሪ
 ዋሪ”። ሓንቲ ሺድዮ ንመርኣዩ ዘላ ንምዕዛብ ን “ዕዩት ማርያም” መራኽቢ ምጽቃጥ።
 እዚ ናብ “መዝሙር፡ ማርያም ዕዩት ኣላታ” ዝብል ግጥሚ ይወስድ። ኣብ'ቲ ኣርእስቲ
 ብምጽቃጥ እታ ሺድዮ ከምትቐርብ ይኸውን። እታ ስሉስ-ኩርናዕ ምስ እትጽቀጥ፡
 እታ ሺድዮ ትጅምር። ንንባብ ከም መርኣዩ ዝቐረበት፡ “ወርቂ-ሕዛባን ሰለስተ
 ድቢታትን”፡ ብስእላዊ መግለጺ ዝተሰነዩት ንእሽቶ-መጽሓፍ ኢያ፣ ኣብ'ቲ መርበብ ግን
 ብዘይ ስእላዊ-መግለጺ ቀሪባ ኣላ። ጽሕፍቲ ንምርኣይ፡ መራኽቢ ወርቅሃ ምስቃጥ።
 ኣብ ትሕቲ መላመዲ ዘለዉ፡ “ስእሊ ምስ ስም ምግጣም”፡ “ምምዕርራይ”ን ካልኣትን
 መግለጺ ዘድልዮም ኣይመስለንን።

ኣብዚ እዋንዚ፡ ደቀይ (13፡ 11ን 7ን ዝዕድሚኦም) ፊደል መሊኹም ኣብ መባእታ
 ምንባብን ምጽሓፍን ክሳብ ምርባሕ ግሲ በጺሑም ይርከቡ። ብጎረሮ፡ ብትንኣግን
 ብከንፈርን ዝድመጹ፡ ኣብዚ ንዝተውልዱ ዘጸግሙ፡ ከም በዓል ሐ፡ ቀ፡ ቐ፡ ኸ፡ ዐ፡ ጠ፡

ጨን ጳን ብቐሊሉ ይመልኩን ኣብ ምምላኽ ይርከቡን። ኣብ ምስማዕን መምርሒ ምኽታልን ዝነኣዱ ኢዮም።

ኣዚዩ ብዙሕ ዝጎደለኒ እኳ ኣንተሎ፡ ነዚ በጺሖዮ ዘለኹ ደረጃ ንክበጽሑ ምሉእ ደገፍን ተጻዋርነት በዓልቲ-ቤተይ ስለ እተለገሰለይ ኢዩ። ኣብ ስሩዕ ትምህርቲ ዕድል ንዘይረኽብክዎ ስነ-ጽሑፍ ትግርኛ ንክምርምርን ንህጻናት መምሃሪ ከዳልውን ክምህርን ደረኽቲ ዝኾኑ ደቀይ ብምርካብይ ዕድለኛ እየ። ብተወሳኺ ብፍንው፡ ብውልቀ ተበግሶ ንፍርቂ ዘመን ስነ-ጽሑፍ ትግርኛ ዘሳጎሙን ዘሳጉም ዘልውን ልዑል ምስጋና ይብጻሓዮም። ብዘይ ጸዕርም እዚ ሕጂ ዘለዎ ደረጃ ኣይምተርኽበን። ተስፋ እገብር፡ ምእኩልን ወሳንን ዝኾነ ብኸኢላታት ዝቐመ፡ ዝተወደበ ጉባኤ-ትግርኛ ተመስሪቱ ሓደ-መልክዕ ከትሕዞ። ግዜን ኩነታትን እንተፈቐዱ፡ ንምምዕባል ትግርኛ ዘዳለኹዎምን ዘለኒ ርእይቶን ከካፍል ክፍትን እየ።

ኣርኣያ ካሳ
ካልጋሪ፡ ኣልበርታ፡ ካናዳ።
ktaraya@shaw.ca
<http://araya.chorwong.com>